

/523/ - Hudební romantismus

V 19. st. je hudební produkce stále více určena pro měšťanské střední vrstvy v čele s inteligencí. Na složení obyvatelstva velkých měst má vliv masivní příliv obyvatel z venkova a to se promítne i do charakteru hudby. V hudbě romantismu můžeme sledovat 3 hlavní rysy:

1/ převaha citu – vzorem je lidová píseň, ta proniká do oper i instrumentálních skladeb, ustupuje se od přísného rozvržení hudební formy, jak je dodržoval klasicismus

2/ programnost skladeb znamená, že v instrumentálních skladbách, a to od jednoduchých až po symfonické, často skladatelé zhudebnili nějaký „mimohudební obsah“ přírodní, literární apod. a tento obsah naznačili již v názvu (např. B. Smetana – Vltava, Šárka)

3/ vznik národních hudebních kultur byl výrazem snahy jednotlivých malých evropských národů o politické osamostatnění, jež chtěli zdůvodnit zrovnoprávněním kulturním

První generaci romantických skladatelů, kteří se podíleli na prosazení výše uvedených principů převážně v drobných skladbách, tvoří:

Franz Schubert (1797 – 1828) - jeho rodiče pocházeli z Moravy, napsal více než 600 umělých písní (např. **Spanilá mlynářka**, **Zimní cesta**) a prosadil tuto hud. formu, klavírní skladby, kvartety, symfonie **Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809 – 1847)** – dirigent a skladatel, má velkou zásluhu na tom, že objevil J.S. Bacha a začal jeho geniální a v té době zapomenuté dílo provozovat téměř 100 let po jeho smrti, pro klavír napsal **Písně beze slov**, ze **symfonií Italská, Skotská** (vycházejí z lidové hudby těchto národů), **oratoria Pavel, Eliáš**

Robert Schumann (1810 – 1856) napsal kromě klavírních skladeb (**Dětské scény, Album pro mládež**), **koncerty klavírní, houslový a violoncellový** atd.

Fryderyk Chopin /ŠOPÉN/ (1810 – 1849) je skladatel polského původu (otec Francouz), žil většinu života v Paříži, autor a interpret svých virtuózních klavírních skladeb, které jsou dodnes velice oblíbené pro originální melodičnost a citovou hloubku, napsal **Valčíky, Mazurky, Polonézy, Etudy, Impromptus, Balady** a **2 klavírní koncerty**

/524/ - Novoromantismus

Druhá polovina 19. stol. ještě prohloubila všechny 3 rysy romantické hudby a promítla je do větších hud. forem symfonických a do opery. Tvůrci nových hudebních forem a nového pojetí opery byli:

Hector Berlioz /EKTOR BERLIO/ (1803 – 1869) spoluvytvářel moderní programní hudbu, monotematicnost (jedno-) jeho děl pomocí **idée fixe /IDÉ FIX/** (stálé hudební myšlenky) sjednocuje rozsáhlé hudební plochy, velký význam v jeho díle má působivá instrumentace (maximální využití všech barev orchestru) a zvukomalba (hudební nápodoba zvuků provázejících děj), je tvůrcem **programní symfonie** (zhudebnění děje, přírody apod.), napsal **Fantastickou symfonii** (části: **Sny a vášně, Ples, Výjev na venkově, Cesta na popraviště, Sabbath čarodějnic**)

Ferenc Liszt (1811 – 1883) – virtuózní klavírista, otec **symfonické básně** (převzaté B. Smetanou, který jej jako autor překonal)

Richard Wagner (1813 – 1886) – Němec, reformátor opery, odstranil uzavřená čísla (nekonečná melodie), dramaticnost svěřil orchestru, zavedl **leitmotiv /LAITMOTIV/** (příznačný motiv), který charakterizoval postavu a zazněl vždy, když se objevila na scéně, napsal:

Rienzi, Bludný Holanďan, Tannhäuser, Lohengrin, Tristan a Isolde, Mistři pěvci norimberští, tetralogii (4 části) Prsten Niebelungů (Rýnské zlato, Valkýra, Siegfried, Soumrak bohů), Parsifal Dalšími významnými autory 2. poloviny 19. století jsou:

Edvard Grieg – norský skladatel skotského původu, napsal: pro klavír **Lyrické kusy, orchest. suitu Peer Gynt, klavírní koncert, ..**

Johannes Brahms žil ve Vídni a psal skladby převážně instrumentální: **4 symfonie, 2 klavírní koncerty, houslový koncert a Dvojkonzert pro housle a violoncello, Uherské tance, kvartety, atd.**

Gustav Mahler – operní dirigent a skladatel, narodil se v Čechách – v Kališti u Jihlavy, napsal: **9 symfonií** (s použitím sólových zpěvních hlasů i sborů), **písňové cykly Chlapcův kouzelný roh, Písně potulného tovaryše, Písně o mrtvých dětech, ..**

/525/ - Opera 19. století

a) Itálie:

Gioacchino Rossini /DŽOAKÍNO/ - Lazebník sevillský (stejně libreto jako Figarova svatba), Vilém Tell

V. Bellini – Norma, Puritáni

G. Puccini /PUČÍNÝ/ - Bohéma, Tosca /-KA/, Madame Butterfly

Giuseppe Verdi /DŽUZEPE/ - vrchol italské opery, napsal:

Nabucco, Rigoletto, Trubadur, Traviata, Sicilské nešpory, Maškarní ples, Síla osudu, Don Carlos, Aida, Otello, Falstaff

b) Francie:

Charles Gounod /ŠÁRL GUNÓ/ - Faust a Markétka

Georges Bizet /ŽORŽ BIZE/ - Carmen

c) Rusko:

Modest Musorgskij – (autor Obrázků z výstavy), Boris Godunov

Petr Iljič Čajkovskij – Evžen Oněgin, Piková dáma, balety Labutí jezero, Louskáček

d) Německo a Rakousko:

Karl Maria von Weber (vzor Smetanův, působil v Praze), napsal: Čarostřelec, Oberon

/526/-Bedřich Smetana (1824-1884)

- zakladatel moderní české hudby, působil jako koncertní pianista, dirigent a skladatel, 1856 – 61 dirigentem ve Švédsku, 1856 dirigentem Prozatímního divadla, 1874 – ztratil sluch

ve svém díle používá národních prvků a vymožeností hudby minulé i současné (od J.S. Bacha k R. Wagnerovi), napsal:

operu Braniboři v Čechách, Prodaná nevěsta, Dalibor, Libuše, Dvě vdovy, Hubička, Tajemství, Čertova stěna, Viola (nedokon.)

symfonické básně (viz 426) **Švédské (Richard 3., Hakon Jarl a Valdštýnův tábor)** a cyklus **Má vlast** (Vyšehrad, Vltava, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor a Blaník),

sborové skladby, komorní skladby 1. a 2. smyčcový kvartet (1. - Z mého života), klavírní trio g moll, Duo Z domoviny

klavírní skladby – Polky Louisina, Jiřínková, Vzpomínka na Plzeň, Salónní polky, Poetické polky, České tance, atd.

Antonín Dvořák (1841 – 1904)

- působil zprvu jako violista a varhaník, později profesor konzervatoře, českou hudbu proslavil v Anglii a v USA (byl 3 roky ředitelem konzervatoře v New Yorku), měl obrovskou hudební invenci (melodické nápady), kterou oceňovali největší skladatelé jeho doby (Brahms, Čajkovskij), napsal:

symfonické skladby – **Slovanské tance, Česká suita, Suita A dur,**

9 symfonií (nejznámější je č.9 – **Z nového světa**, tu napsal v USA)

symfonické básně podle Erbeny – Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek

koncerty – houslový, klavírní, violoncellový

komorní skladby - **14 smyčcových kvartetů** (nejznámější č.12 – Americký) a další skladby

operu Král a uhlíř, Tvrdé palice, Vanda, Šelma sedlák, Dimitrij, Jakobín, Čert a Káča, Rusalka, Armida

oratoria Stabat mater, Svatební košile, Svatá Ludmila, Requiem

Zdeněk Fibich (1850 – 1900)

- patří do třetice nejvýznamnějších českých skladatelů 19. století, **klavírní skladby** rozsáhlý cyklus **Nálady, dojmy a upomínky**

symfonické skladby – **3 symfonie, symfonické básně**

operu – **Nevěsta messinská, Hedy, Šárka, Pád Arkuna**

melodramy (viz 428) – **trilogie** (3 části, které tvoří celek) **Hippodamie (Námluvy Pelopovy, Smír Tantalův a Smrt Hippodamie)** na báseň Jaroslava Vrchlického. Toto monumentální dílo je jediné v kontextu celé světové hudební literatury